

HKS 21 Lennätinvuoren luonnonsuojelualue

Suojelu- ja rauhoituspäätökset

Telegrafbergetin luonnonsuojelualue perustettiin perustettiin Uudenmaan lääninhallituksen päätöksellä 14.10.1961 (nro 6756) osakeyhtiö August Eklöfin maalle yksityisenä luonnonsuojelualueena. Hakemuksessa ja päätöksessä todetaan, että sen puustoa tulee hoitaa 'med beaktande av forstliga synpunkter'. Uudenmaan lääninhallitus teki 10.11.1986 (nro 5434) suojelualuetta koskevan poikkeamispäätöksen, jonka mukaan Porvoon maalaiskunta sai rakentaa ulkoilureitin alueen länsireunaan.

Maanomistus

Porvoon kaupunki omistaa noin 30 hehtaarin luonnonsuojelualan ja pääosan sitä ympäröivästä metsä- ja puistoalueista. Suojelualan eteläreunaa sivuva Mohikaanipolku on vanha yksityistie, joka sijaitsee pääasiassa kaupungin maalla, mutta paikoin myös muutamalla yksityisellä kiinteistöllä.

Alueen luontotyypit

Mustikka- ja puolukkatyyppin kangasmetsää, kalliomännikköä.

Historia

Lennätinvuori, Telegrafberget, sai nimensä vuorella sijainneesta optisesta lennättimestä 1850-luvulla. Krimin sodan aikana vuonna 1854 rakennettiin Hangon ja Pietarin Kronstadtin välille optinen lennätinlinja keisari Nikolai I:n käskystä. Viestit kulkivat semaforien eli siipiopastinten avulla. Asemia oli noin 10 kilometrin välein ja viestit luettiin kiikarien avulla. Haikkoon Telegrafbergetiä lähimmät asemat olivat Kulloon Telegrafbergetillä ja Porvoon Myllymäellä. Asemia hoitivat venäläiset sotilaat ja viestejä lähetettiin ympäri vuorokauden. Hangon ja Kronstadtin välisen lennätinlinjan hoitamiseen tarvittiin noin 500 miestä. Linjaa käytettiin vain kaksi kesää, Krimin sodan ajan. Sähköinen lennätin otettiin käyttöön Porvoossa 1860-luvulla.

Myöhemmin Lennätinvuori on ollut kolmiomittauksen kiintopisteenä. Vuonna 1928 rakennettiin kallion laelle 10 metriä korkea tähystysmerkki. Sen paikalle rakennettiin 1970-luvulla puurakenteinen kolmiomittaustorni. Se kaatui myrskyssä 1980-luvun lopussa. Samalle paikalle rakennettiin 1990-luvulla matala näkötorni.

Hamarilainen luonnonystävä 'Intiaani-Gustafsson' teki aloitteen Lennätinvuoren luonnonsuojelualan perustamisesta. Pohjois-Amerikan intiaanikulttuureja tuntenut Klas Gustafsson (1906–1995) asui Haikossa Mohikaanipolulla ja tunsu jo lapsena alueen kalliot.

Maiseman kehitys

Lennätinvuoren kalliolaki kohoaa 56 metriä merenpintaa korkeammalle ja on vanha tähystyspaikka. Vuorta kiertää vanha tie, joka näkyy jo kuninkaankartastossa 1780-luvulla. Kalliolle rakennettiin graniittireunuksin vahvistetut portaat luultavasti optisen lennättimen rakentamisen aikaan 1850-luvulla.

Lennätinvuoren rantarinteille rakennettiin huviloita 1800-luvun puolivälissä. Niiden pihapuisot ja puistopolut ulottuivat reheville rinteille sekä Haikon kartanon että Örnshamnin suunnalla. Silloin vuori oli tunnettu näköalapaikkana, jonne kartanoiden kesävieraatkin kapusivat tähyilemään Haikkoon selällä ankkuroituneita purjeveneitä ja höyrylaivoja. Albert Edelfelt ikuisti näkymän maalaukseensa *'Kesäilta Haikon selällä'* vuonna 1889. Kallioon hakattiin joi-takin purjelaivojen kuvia ja nimiä luultavasti silloin, kun Porvoo oli teollisuuden vientisatama ja Haikkoonselällä oli isoja purjelaivoja redillä. Kalliolta oli avoin näkymä-myös kaupunkiin. Korkealla kalliolla oli hitaasti kasvaneita muhkurarunkoisiin mäntyjä, joita paikkakuntalaiset kutsuvat nimellä "goratallar".

Kuva John Granlund / Porvoon museo

Pientaloasutusta tuli Lennätinvuoren ympärille 1900-luvun puolivälissä. Samoihin aikoihin loppui karjan vapaa kulku metsissä. Sen jälkeen alkoi metsien kuusettuminen Lennätinvuoren rehevämmissä alarinteillä. Metsien ja maiseman hoito loppui alueen siirtyessä kaupungin omistukseen. Lennätinvuoren pohjoispuolelle Hamariin rakentui 1970-luvun alussa laaja pientaloalue. Kalliokummuille ja Ylä-Haikkooseen asutus levisi 1980-luvulla. Ulkoilutie rakennettiin Lennätinvuoren pohjoispuolelle vuonna 1985.

2000-luvun alussa

Lennätinvuoren laelle johtava porraskolku on osin huonossa kunnossa. Siinä on ajan patinaa, mutta vierailijoille portaat ovat haastavat. Laella on näkötorni, jonne risteilee useita polkuja. Niille kaatuneet puiden rungot haittaavat paikoin kulkemista. Merenpuoleisella rinteellä on huviloiden läheisyydessä jälkiä vanhoista poluista. Niiden ylle on kaatunut puita, jotka estävät polkujen käytön. Ulkoilureitti kulkee Lennätinvuoren pohjoispuolella. Se jatkuu Hamarin rantaan jyrkkänä ja haastavana ulkoilupolkuna Örnshamnin huvilan raunioiden ohi.

Lennätinvuoren rinteillä kasvaa nykyisin tiheää kuusikkoa, sillä alikasvoskuusikko on ohittanut pituuskasvussa rinteiden kangasmetsien vanhat männyt. Myös pienialaiset metsälehmuksen esiintymät jyrkänteiden vierellä ovat kuusettuneet ja lehmuksesta on jäljellä muutamia hoikkia vesoja. Ylärinteillä ovat mänty ja kuusi taimettuneet hyvin. Ne kasvavat paikoin tiheinä puuryhminä eikä maalauksellisia yksittäisiä mäntyjä enää erotu selvästi kuten ennen. Puuston aiheuttama varjostus on lisääntynyt ja avoimet kalliokedot ovat vähentyneet. Karuimmilla paljailla kallioilla kasvaa jäkäliä ja sammalia, jotka ovat peittäneet kallioihin hakatut kuvat ja kirjoitukset lähes kokonaan.

Erityiset arvot

Lennätinvuoren luonto on saanut kehittyä rauhassa suojelualueen perustamisen jälkeen, minkä takia metsä on siellä luonnontilaisen kaltaista. Alueelle on alkanut syntyä myös erikäistä lahoppua, joka lisää siitä riippuvaisen metsälajiston monimuotoisuutta. Suojelualueen laajuus lisää metsälajiston menestymismahdollisuuksia.

Lennätinvuoren kulttuurihistorialliset arvot kiinnittyvät sen rinteille rakennettuihin portaisiin, kallioihin hakattuihin kuvioihin sekä Albert Edelfeltin maisemamaalaukseen, jonka näkymä on yhä jossain määrin tunnistettavissa. Käkäräisiä mäntyjä ei lakialueella enää erotu.

Alueella on paljon ulkoilu- ja virkistyskäyttöarvoa. Siellä voi nauttia luonnonrauhasta. Lakialue on yksi Porvoon hienoimmista näköalapaikoista, josta avautuu maisema merelle ja saaristoon.

Uhkatekijät, herkkyys ja mahdollisuudet

Lakialueelta avautuvat maisemat umpeutuvat, kun ylärinteiden puusto kasvaa näkymän eteen. Joitakin näkymäsektoreita voidaan pitää avoimina metsänhoidolla. Kallion laen männikössä puuston kilpailu vedestä johtaa tiheisiin näreikköihin, joissa on paljon kuolleita nuoria puita. Näkötornin läheisyydessä olisi maisemallisesti ja ketokasvillisuuden säilymisen kannalta hyvä harventaa nuorta puustoa. Maiseman monimuotoisuuden kannalta olisi hyvä, jos lakialueella olisi tulevaisuudessakin kakkärämäntyjä. Myös lakialueella johtavien pääreittien ja näkötornin läheisyyteen voisi palauttaa kakkärämäntyjen näkyvyyttä ja parantaa niiden elinehtoja harventamalla nuorta puustoa.

Kallionaluslehtojen lajisto yksipuolistuu ja lehmukset häviävät kuusettumisen edetessä. Lehdossa kasvavien lehmusten elinedellytyksiä voidaan oleellisesti parantaa poistamalla muutamia kuusia.

Suojelualan kallioinen luonto on herkkää kulutukselle. Alueen käyttö ja luonnon kuluminen tulee jatkossa lisääntymään lähialueen lisääntyvän rakentamisen myötä. Polkujen avoinna pitäminen ja ulkoilijoiden ohjaaminen poluille on tämän takia perusteltua.

Rantareitti keskustasta Hamarin kautta Haikkooseen on tärkeä. Nykyisin pyöräilyreitti päättyy Hamariin. Siitä kulku jatkuu jyrkkäpiirteisenä ja haastavana ulkoilupolkuna Örnshamnin raunioiden ohi ja liittyy ulkoilutiehen, joka kiertää Lennätinvuoren pohjoispuolelta. Se liittyy Rajatorpantien kautta Haikkoontielle. Reitti olisi mahdollista ohjata Lennätinvuoren etelärinteellä olevalle Mohikaanipolulle. Puuttuva osuus Mohikaanipolulta Hamarin Örnshamnin tielle on noin 400 metriä. Se voidaan rakentaa noin korkeuskäyrän 20 tuntumassa ja osittain vanhoja puistopolkuja hyväksi käyttäen. Sen rakentamisvaihtoehdoista ja -kustannuksista tulisi laatia erillinen selvitys.

Internetkyselyn toiveet käytöstä

Lennätinvuori on Porvoon hienoimpia näköalapaikkoja. Sen metsät ovat hyvin rauhallisia ja luonnon tuntu on aitoa. Metsäpolkuja käytetään haastavaan maastopyöräilyyn ja maastajuoksuun. Risteilevä polkuverkosto on eksyttävä, joten jonkun näköalakalliolle johtavan polun merkitsemistä pidetään tärkeänä. Rantareitille toivotaan jatkoa Haikkooseen.

Asemakaava

Lennätinvuorella ei ole asemakaavaa. Yleiskaavassa lakialue on osoitettu luonnonsuojelualueeksi ja ympäristö virkistysalueeksi. Kansallisen kaupunkipuiston ulkopuolella, Mohikaanipolun ja rannan välisellä rinteellä, on varaus asutuksen laajenemiselle.

Käyttösuunnitelma ja rajoitukset

Suojelualan rauhoitusmääräyksillä kielletään muun muassa kasvien ja eläinten keräys ja vahingoittaminen, erilaiset rakennus- ja tiehankkeet, maa- ja kallioperän vahingoittaminen, karjan laiduntaminen, tulenteko ja muu toiminta, jolla vahingoitetaan alueen luontoa. Metsänhoito voidaan päätöksen mukaan sallia osassa suojelualuetta.

Rantareitin jatkeen rakentaminen Lennätinvuoren etelärinteelle Mohikaanipolun ja Örnshamnintien väliin tutkitaan rantarinteen asemakaavatyön yhteydessä. Se voi edellyttää luonnonsuojelupäätöksen muuttamista tai poikkeamispäätöstä.

Hoidon tavoitteet

Suurin osa Lennätinvuoren metsistä tulee kehittyä luonnontilaisina. Kallionalusten metsälehmusesiintymien säilymistä voidaan edistää kuusien poistolla. Kallion lakialueella ja vanhan porraspolun varressa hoidetaan puustoa siten, että merelle säilyy avoimena muutama näkösektori ja yksittäisistä männyistä kehittyä luonteikkaita elinvoimaisia kakkärämäntyjä.

Virkistyskäytön vuoksi voi olla tarpeen poistaa vaarallisia puita ulkoiluteiden ja polkujen varsilta. Lennätinvuorelle johtavat vanhat graniittiportaot voidaan kunnostaa patina säilyttäen. Muutama olemassa oleva metsäpolku voidaan pitää avoimena ja merkitä.

Kallioon hakatut kuviot olisi suositeltavaa pitää näkyvissä ja paljaana karikkeesta ja sammaleista.